
LAIKINO NUOSAVYBĖS TEISĖS APRIBOJIMO TAIKymo YPATUMAI KRYPTO-VALIUTAI

Gediminas Bučiūnas*

*Mykolo Romerio universitetas Viešojo saugumo fakultetas
Teisės katedra*

V. Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas

Telefonas +370 303 655

Kauno apygardos prokuratūros prokuroras

Laisvės al. 32, LT-44240 Kaunas

Telefonai: +370 686 41 886, +37037 409653

El. pašto adresai: gediminas.buciunas@prokuraturos.lt; gediminas1967@gmail.com

Anotacija. Spartus informacinių technologijų vystymasis paveikė daugelį žmogaus gyvenimo sričių. Tai, kas dar prieš dvidešimt metų buvo tik fantastikos kūrėjų mintyse, dabar jau yra tapę realybe ir yra prieinama dideliame žmonių ratui. Interneto pagalba galima komunikuoti, mokėti už prekes, paslaugas net neišeinant iš namų. Ketvirtoji industrinė revoliucija nepaliko nuošalyje ir, atrodytų, konservatyviai laikyta finansinių atsiskaitymų sistema, ir net palietė išimtinę valstybių monopoliją – piniginių ženklų emisiją. Tai leido sukurti naujus pinigus – krypto valiutą arba dar kitaip vadinama virtualią valiutą, kurios sparti plėtra finansinių atsiskaitymų srityje verčia paanalizuoti jos įtaką atskiriems baudžiamojo proceso institutams. Šiame straipsnyje autorius analizuoja vieno iš baudžiamojo proceso institutų – laikino nuosavybės teisės apribojimo taikymo specifiką virtualios valiutos/krypto-valiutos atžvilgiu. Su kokiais sunkumais gali susidurti prokuroras, priėmęs procesinį sprendimą laikinai apriboti nuosavybės teisę į įtariamojo ar pagal įstatymus materialiai atsakingo už įtariamojo asmens veiksmus fizinio asmens pinigines lėšas – virtualią valiutą?

Pagrindinės sąvokos: virtuali valiuta, ikiteisminis tyrimas, prokuroras, laikinas nuosavybės teisės apribojimas.

IVADAS

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 1 str. skelbia, kad „baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas.¹ Tai suponuoja prokurorui ir ikiteisminio tyrimo pareigūnui atskleisti nusikalstamą veiką bei užtikrinti, jog nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų nubaustas. Tiriant neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartą, kitas nusikalstamas veikas, vis dažniau teisėsaugos institucijos susiduria su virtualia valiuta, kuri tampa vis populiareesnė atliekant mokėjimą internetu už narkotines, psichotropines medžiagas ar kitus objektus, kurių civilinė apyvarta yra apribota ar uždrausta.

¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341.

Atsižvelgiant į virtualios valiutos emisijos ir pervedimų specifiką, laikino nuosavybės teisės apribojimo taikymas turi savo ypatumus.

Tyrimo tikslai - išanalizuoti virtualios valiutos, konkrečiai – krypto-valiutos emisijos ir atsiskaitymų mechanizmus; atskleisti laikinojo nuosavybės teisės apribojimo taikymo ypatumus virtualios valiutos – konkrečiai *bitkoinų* (toliau - *BTC*) atžvilgiu.

Tyrimo objektas – laikino nuosavybės teisės apribojimo taikymo specifiška *BTC* atžvilgiu.

Tyrime sprendžiami uždaviniai: - išanalizuoti *BTC* emisiją ir transakcijų ja atlikimo mechanizmą; išanalizuoti laikinojo nuosavybės teisės apribojimo taikymo ypatumus *BTC* atžvilgiu.

Tyrimo metodai: dokumentų analizės, loginis, sisteminis, gramatinis, istorinis.

TYRIMAS IR JO REZULTATŲ ANALIZĖ

Nesmerk tų, kurie nesėkmingai stengiasi. Smerk tuos, kuriems neužtenka drąsos bandyti
(H. J. Brown)²

Šalies pagrindinis įstatymas – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 str. skelbia, kad „Nuosavybė neliečiama. Nuosavybės teises saugo įstatymai.“³ Išimtiniais atvejais, atliekant tyrimus dėl nusikalstamų veikų, kuriomis kėsinama į ar buvo pasikėsinta į valstybės saugomus labiausiai teisinius gėrius, tenka taikyti procesines prievartos priemones, ribojančias asmens nuosavybės teises. Tokios procedūros atliekamos laikantis įstatymu nustatytos tvarkos. Į tai įsakmiai nurodo referendumu priimtos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 str. 3 d. skelbianti, jog „Nuosavybė gali būti paaimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama.“⁴ Atliekant ikiteisminį tyrimą, laikiną nuosavybės teisės apribojimą reglamentuojančio Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 151 str. 1 d. skelbia, kad „Civiliniam ieškiniui, galimam turto konfiskavimui arba išplėstiniam turto konfiskavimui užtikrinti prokuroro nutarimu įtariamajam ar pagal įstatymus materialiai atsakingam už įtariamojo veiksmus fiziniam asmeniui arba fiziniams asmenims, kurie turi nusikalstamu būdu gautą ar įgytą arba Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 72³ straipsnyje nurodytus požymius atitinkantį konfiskuotiną turtą, gali būti skiriamas laikinas nuosavybės teisės apribojimas. Laikinas nuosavybės teisės apribojimas gali būti skiriamas kartu

² Gyvenimo guru mintys. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-10-27]. <http://www.gyvenimoguru.lt/genialios-mintys/>

³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

⁴ Supra note 3.

su poėmiu ar krata.⁵ Juridinio asmens nuosavybės teisė irgi gali būti laikinai apribojama prokurorui priėmus procesinį sprendimą, kuriuo siekiama užtikrinti galimą turto konfiskavimą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 72 straipsnyje numatytais atvejais ir galimą išplėstinį turto konfiskavimą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 72³ straipsnyje numatytais atvejais ar užtikrinti civilinį ieškinį, jei yra pakankamas pagrindas juridinį asmenį įtraukti civiliniu atsakovu.⁶ Šios procesinės prievartos priemonės taikymo tikslas – išsaugoti turtą, kad jis nebūtų paslėptas, sunaudotas, sunaikintas, perleistas kitiems asmenims ir pan.

Pats nuosavybės teisės turinys susideda iš trijų teisių: teisės valdyti, teisės naudotis ir teisės disponuoti. Pati teisė valdyti daiktą suprantama tiek fizinio, tiek juridinio asmens teisė turėti daiktą savo žinioje ir teisė daryti daiktui fizinį bei ūkinį poveikį. Teisė naudotis – tai gavimas iš daikto naudos, kuris apima daikto naudingų savybių pritaikymas savininko poreikiams tenkinti ir teisė gauti iš daikto pajamas bei produkciją. Teisė disponuoti suprantama kaip fizinio ar juridinio asmens teisė nustatyti daikto teisinį likimą, pakeisti jo ekonominę būklę, pvz., parduoti, dovanoti kitam asmeniui. Baudžiamojo proceso įstatymas nepateikia nuosavybės, turto sampratos. Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse minimos tik atskiros turto rūšys ir, kaip teisingai pastebėjo Asta Jakutytė-Sungailienė „turto“ sąvoka vartojama kaip termino „daiktas“ sinonimas (CK 4.76 straipsnis, 4.88 straipsnio 1 dalis).⁷ Nesigilinant į turto sampratą, ypač kai tai nėra šio tyrimo objektas, autorius remsis „romėnų teisėje įtvirtinta daiktų klasifikacija į *res corporales* ir *res incorporales* (materialius ir nematerialius daiktus). Romėnai šią daiktų klasifikaciją grindė galimybe paliesti tam tikrą objektą, jei objektą buvo įmanoma paliesti, t. y. jei tai buvo materialaus pasaulio objektas, tokie daiktai buvo vadinami *res corporales* (kūniškieji daiktai); o tie objektai, kurių paliesti buvo neįmanoma, ir kurie buvo abstraktūs objektai, egzistuojantys kaip teisinė fikcija, buvo vadinami *res incorporales* (nekūniškieji daiktai).⁸ Ketvirtosios industrinės revoliucijos poveikis pakoregavo ir sąvokos „turtas“ sampratą, priskirdama virtualią valiutą nematerialiajam turtui (*res incorporales*) kaip, pvz., intelektinės veiklos rezultatai, vertybiniai popieriai. Pagal atskirus kriterijus virtuali valiuta gali būti skirstoma į konvertuojamąją ir nekonvertuojamąją, centralizuotą (pinigų emisija, jų kiekio rinkoje reguliavimas yra vykdomas centralizuotai, pvz., Euro zonos šalyse – Europos centrinio banko) ir decentralizuotą (nesant centralizuotos valdžios), krypto-valiuta.

⁵ Supra note 1.

⁶ Supra note 1.

⁷ Jakutytė-Sungailienė, A. Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje. Socialinių mokslų studijos, 2009, 3(3), p. 218.

⁸ Nekrošius, I.; Nekrošius, V.; Vėlyvis, S., Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999, p. 100–107.

Tiriant nusikalstamas veikas, susijusias su neteisėtu narkotinių ir/ar psichotropinių medžiagų platinimu, turto prievartavimu, gana dažnai tenka laikinai apriboti nuosavybės teisę į piniginius indėlius, dažniausiai gautus iš nusikalstamos veiklos. Laikino nuosavybės teisės apribojimo krypto-valiutą tematika Lietuvoje netirta. Šio tyrimo autorius, atlikęs tyrimą aukščiau paminėta temą, pateiks rekomendacijas kaip efektyviau taikyti laikiną nuosavybės teisės apribojimą piniginių lėšų laikomų asmens kompiuteryje sukurtoje BTC piniginėje.

Samprata „pinigai“ suprantama kaip atsiskaitymo už pateiktas prekes ar suteiktas paslaugas priemonė, taip pat kaip kaupimo priemonė. Besivystantys ekonominiai santykiai, globalizacija, ketvirtoji industrinė revoliucija padėjo atsirasti kitokio pobūdžio pinigams nei visi mes įpratę matyti. Greta tradicinių pinigų rūšių, kaip universalios mainų mato atsirado kitos pinigų rūšys, pvz., elektroniniai pinigai. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo 2 str. („Pagrindinės šio įstatymo sąvokos“) 1. d. skelbia, kad „Elektroniniai pinigai– elektroninių pinigų leidėjams gavus piniginių lėšų (toliau – lėšų) iš fizinių arba juridinių asmenų į apyvartą išleidžiama piniginė vertė, išreikšta kaip reikalavimas jos leidėjui ir turinti šiuos požymius: 1) yra laikoma elektroninėse, įskaitant magnetines, laikmenose; 2) skirta mokėjimo operacijoms atlikti; 3) priimama asmenų, kurie nėra tų elektroninių pinigų leidėjai.“⁹ Elektroninius pinigus leidžia elektroninių pinigų įstaiga – akcinė bendrovė arba uždaroji akcinė bendrovė, kuriai išduota elektroninių pinigų įstaigos licencija ar elektroninių pinigų įstaigos ribotos veiklos licencija įstatymo nustatyta tvarka. Tokių pinigų negalima palytėti kaip realių pinigų pvz., Euro monetų. Visgi jie atlieka pagrindines pinigų funkcijas kaip ir įprasti realūs popieriniai ar /ir metaliniai pinigai: būna mainų priemone, teisėta mokėjimo priemone, vertės matu, vertybių laikymo, kilnojimo ir taupymo priemone, kapitalo judėjimo tarpininku.

Dvidešimto amžiaus antroje pusėje pasaulį sukrėtusių ekonominių krizių metu patirti nuostoliai žmones vertė abejoti valstybės institucijų (šalies centrinio banko) gebėjimu reguliuoti pinigų srautus šalyje, o ypač centriniam bankui suteikta išskirtine monopolio teise pinigų emisijos srityje. Kaip jau tapo įprasta, valstybė, spręsdama ekonominių krizių problemas, pasinaudodavo išimtinę pinigų emisijos teise tuo padidindama pinigų kiekį apyvartoje, bet tuo pačiu sukeldama finansinės sistemos nestabilumą dėl pernelyg didelio pinigų kiekio rinkoje cirkuliavimo. Tai padidindavo santaupų nuvertėjimo tikimybę, sumažindavo gyventojų perkamąją galią. 1970-ųjų pasaulinė ekonominė krizė, infliacija,

⁹ Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas. Valstybės žinios, 2011-12-31, Nr. 163-7759.

nuvertėjusios santaupos bankuose paskatino dar sykį peržvelgti ir kritiškai įvertinti valstybės teisę į išimtinį monopolį pinigų emisijoje. Ekonominių sukrėtimų įtakoje austrų kilmės britų ekonomistas Nobelio premijos laureatas ekonomikos srityje Friedrich August von Hayek (1899– 1992) savo knygoje „Pinigų denacionalizacija“ (angl. *Denationalization of money: the argument refined An analysis of the theory and practice of concurrent currencies*) išleistoje 1976 m. sukritikavo centrinių bankų išimtinės teisės pinigų emisijoje. F. A. Hayek padėjo teorinius pagrindus alternatyvių pinigų atsiradimui, t. y. decentralizuotų, kurie kaip mokėjimo priemonė privalo išlaikyti savo perkamąją galią nepakitusią. F. A. Hayek akcentavo išleidžiamų apyvartan pinigų kiekio svarbą.¹⁰

1992 m. „Intel“ kompanijos vedantysis mokslininkas Timothy C. May iškėlė naujos virtualių pinigų rūšies – krypto-valiutos idėją „*Kryptoanarchisto manifeste*.“ Timothy C. May krypto-valiutos funkcionavimo pagrindus pristatė 1994 m. išleistame veikalė „*The Cyphernomicon*“, Kevin Kelly knygos „*Out of control The new biology of machine*“ 12 skyriuje. Timothy C. May akcentavo privatumo nebuvimą atliekant finansines transakcijas ir jis siūlė išspręsti privatumo problemą finansiniuose atsiskaitymuose atskiriant transakcijas nuo asmeninės informacijos apie finansines operacijas atliekančio asmens.

F. A. Hayek. ir Timothy C. May padėti teoriniai ir techniniai pagrindai leido 2009 m. išvysti dienos šviesą krypto-valiutai. Šios naujosios valiutos kūrėjas pasivadinęs pseudonimu Satoshi Nakamoto paskelbė naujosios virtualios valiutos koncepciją, aprašė jos veikimo mechanizmą straipsnyje „*Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*“, pavadindamas naują decentralizuotą krypto-valiutą - bitkoinu (toliau – BTC). Sutinkamai su tinklapio *Crypto-currency market capitalizations* duomenimis BTC dabar užima didžiąją dalį krypto-valiutų rinkos.¹¹

Krypto-valiutos veikimas pagrįstas P2P (angl. *Peer-to-Peer*) kompiuteriniu tinklo modeliu, kuris jau seniai žinomas ir plačiai taikomas filmų, bylų dalijimosi programos, pvz., *BitTorrent*. BTC atveju piniginiai mainai vyksta tiesiogiai tarp vartotojų. Priešingai nei elektroninių ar realių pinigų atveju, nėra jokio tarpininko, t. y. banko ar kitos finansinės institucijos tarp vartotojų, atliekančių finansines operacijas. Taigi, užtenka BTC piniginės adreso, kad tiesiogiai, be jokių tarpininkų būtų galima atlikti pervedimus šia krypto-valiuta. Virtualūs pinigai įskaitant krypto-valiutą yra pagrįsti pasitikėjimu ir nėra niekuo padengti. Tuo

¹⁰ Hayek F., A. *Denationalization of money: the argument refined: an analysis of the theory and practice of concurrent currencies*. Third edition, Published by Institute of Economic Affairs, 1990. p. 52.

¹¹ *Crypto-Currency Market Capitalizations*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-10-27]. <https://coinmarketcap.com>

tarpu realūs pinigai yra reguliuojami, jie gali būti emituojami neribotais kiekiais. Kripto-valiuta neturi fizinės išraiškos, jos negalime palytėti kaip pvz., Euro banknotus, Euro monetas. Kripto-valiuta nereguluojama jokių valstybės finansinių institucijų, jos kiekis apyvartoje dažnai ribotas, pvz., BTC atveju - 21 mln. vienetų. Šių virtualių pinigų emisiją atlieka sukurtoji programa ir pagal ją kompiuteris tikrina naujus pavedimus. Kiekvienas BTC turėtojas, skirdamas savo kompiuterio resursų vykdomų pavedimų dalį patvirtinimui, tampa sistemos dalimi, prisidedamas prie sistemos saugumo ir funkcionavimo. Nepaisant to, kad BTC nepadengta visiškai jokių turtu, vertę nustato tik pasiūla ir paklausa. Kaip rodo statistiniai duomenys, pasitikėjimas BTC nuolatos auga. 2012 m. vieno BTC vertė siekė tik 5 Jungtinių Amerikos Valstijų dolerius, o 2016-11-05 d. - 700 Jungtinių Amerikos Valstijų dolerių.¹² Šios kripto-valiutos privalumai yra šie: a) supaprastinti atsiskaitymai visame pasaulyje; b) didesnis vartotojo privatumas; c) anonimiškumas.

BTC sąskaita ne kas kita kaip BitCoin'ų adresas, susidedantis nuo 26 iki 35 simbolių, pvz., *3J98t1WpEZ73CNmQviecrnyiWrnqRhWNLY*. Šis adresas prieinamas viešai, tuo pačiu tai yra „viešasis raktas“, kurį turi atitikti „privatus raktas“, kuris yra neviešas. Atsiskaitydamas vartotojas naudoja „viešojo“ (viešai prieinamo) ir „privataus“ raktų porą. Viešojo rakto kriptografija plačiai naudojama ir internetinėje bankininkystėje. Paprasčiau tariant, BTC adresas laikytinas savotišku tradiciniu banko sąskaitos numeriu, kuris suteikiamas asmeniui. Taigi, BTC piniginė tai yra vieta, kurioje laikomos BTC sąskaitos ir jų raktai. Praktiškai visos piniginės įsimena BTC sąskaitų raktus, todėl asmeniui jų žinoti nėra būtina. Iš BTC piniginės adreso negalima sužinoti nei vardo, nei pavardės, nei kitos informacijos apie BTC indėlio turėtoją.

Sutinkamai su Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymo 2 str. 27 d., BTC nelaikytina mokėjimo priemone, kadangi netenkina personalizuotos priemonės kriterijaus. BTC praktikoje klasifikuojama kaip virtuali valiuta, tačiau teisiškai įtvirtinto apibrėžimo kol kas nėra. Lietuvoje ir ES virtuali valiuta ir jas leidžiančių bei naudojančių subjektų veikla kol kas nėra reglamentuota. ES lygiu vyksta diskusijos dėl tokio reglamentavimo poreikio ir būdų.

Kripto-valiutos anonimiškumas, galimybė paslėpti asmens duomenis registruojant ir tampant BTC piniginės turėtoju tapo patrauklūs nusikalstamam pasauliui. Jau plačiai pasaulyje nuskambėjo „Šilko kelio“ byla, kur sukurtame tinklapyje buvo galima anonimiškai pirkti/parduoti narkotines ir psichotropines medžiagas, šaunamuosius ginklus, šaudmenis,

¹² Bitcoins price. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-05].
<http://www.plus500.com/Instruments/BTCUSD?gclid=CKvh7sOqktACFUONGwodXksNww>

sprogmenis, plauti - pinigus ir pan.¹³ Nepaisant šios bylos sėkmingo tyrimo, nusikalstamas pasaulis vis dažniau ir dažniau naudojasi BTC tiek atsiskaitymams už civilinėje apyvartoje uždraustų objektų įgijimą, tiek ir legalizuodamas neteisėtai įgytas lėšas, prievartaudamas turtą ir pan.

Šio tyrimo autorius „*Silko kelio*“ bylos kontekste apžvelgs laikino nuosavybės teisės taikymo specifiką BTC atžvilgiu. Pirmiausia, norint taikyti minėtą procesinę prievartos priemonę turtui, reikia suvokti kaip BTC indėlis yra laikomas. Ši krypto-valiuta nėra laikoma įprastinėse banko sąskaitose, o specializuotose skaitmeninėse piniginėse, kurių kūrėjai ir operatoriai dažniausiai būna ne bankai. BTC piniginė gali būti saugoma tiek asmeniniame kompiuteryje, išmaniajame telefone; tiek institucijų teikiančių tokias paslaugas serveriuose, taip vadinamosios internetinės piniginės. Norint turėti piniginę savo asmeniniame kompiuteryje, būtina užsiregistruoti kompanijos *Blockchain Luxembourg S.A.R.L (LU)* tinklapyje, nurodant savo elektroninio pašto adresą ir susikurti slaptažodį. Po to, atsisiunčiant BTC piniginę į savo asmeninį kompiuterį, piniginė pirmiausia sinchronizuojasi su tinklu ir parsisiunčia visų jau atliktų BTC transakcijų istoriją, t. y. buhalterinę knygą. Kaip matome, visi BTC judėjimai/transakcijos yra viešos, tačiau atskirtos nuo asmens, t. y. iš pateiktų duomenų negalima nustatyti konkretaus asmens, nėra BTC piniginės turėtoją identifikuojančių duomenų. Ir atvirkščiai, norint atsідaryti realiems pinigams sąskaitą banke, būtina pateikti asmens tapatybę patvirtinančius dokumentus.

Asmuo gali jungtis prie BTC piniginės su slaptažodžiu arba be slaptažodžiu, priklausomai nuo asmens noro (gali susikurti tiek prisijungimo prie kompiuterio slaptažodį, tiek prie BTC piniginės). Siekiant apsaugoti asmeninį kompiuterį, išmanųjį telefono aparatą nuo praradimo, sugadinimo, rekomenduojama turėti kopiją, t. y. BTC piniginę nusikopijuoti į išorines informacijos laikmenas (*flash* atmintines ir pan.).

Lietuvos Respublikos BPK 151 str. 4 d. skelbia, kad „Turtas, į kurį nuosavybės teisė laikinai apribota, prokuroro nuožiūra perduodamas saugoti savivaldybės institucijos atstovui arba šio turto savininkui ar jo šeimos nariui, ar artimajam giminaičiui, arba kitam asmeniui. Jiems turi būti išaiškinta atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 246 straipsnį už šio turto iššvaistymą ar paslėpimą. Dėl to iš tokių asmenų paaimamas rašytinis pasižadėjimas. Prireikus toks turtas gali būti paaimamas. Kai laikinai apribota nuosavybės teisė į piniginius indėlius, visos operacijos su jais nutraukiamos, jei nutarime dėl laikino nuosavybės

¹³ Ross Ulbricht created Silk Road and deserved life sentence, DOJ argues. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-10-27]. <http://arstechnica.com/tech-policy/2016/06/dirty-cops-on-silk-road-case-dont-negate-ross-ulbrichts-guilt-doj-says/>

teisės apribojimo nenurodyta kitaip.¹⁴ Kaip matyti iš šio straipsnio dalies, priėmus procesinį sprendimą dėl laikino nuosavybės teisės apribojimo nukreiptą į pinigines lėšas, visos operacijos su pinigėmis lėšomis yra nutraukiamos.

Krypto-valiutos atveju situacija visiškai kitokia nei realių pinigų atveju. BTC yra decentralizuota valiuta ir apie asmens piniginę ir joje esančių BTC vienetų skaičių įprastu keliu negalima sužinoti, kaip tai yra su realiais pinigais saugomais banko sąskaitose. Taigi, ikiteisminio tyrimo metu, priėmus procesinį sprendimą laikinai apriboti nuosavybės teises, iškyla daug klausimų, pvz., kam siųsti nutarimą dėl laikino nuosavybės teisės apribojimo nukreiptą į BTC vykdymui, kas ir kaip saugos BTC ir pan. Įstatymų leidyba nespėja su skaitmeninių technologijų plėtra. Lietuvos Respublikoje nėra teisinio akto, reglamentuojančio nuosavybės teisės apribojimo procedūras į pinigines lėšas laikomas BTC pinigineje. Nepaisant to fakto, kad BTC nėra pripažįstama mokėjimo priemone, bet ši krypto-valiuta turi vertę.

Kokius veiksmus turi atlikti ikiteisminio tyrimo pareigūnai, atliekantys ikiteisminį tyrimą siekiant užtikrinti sklandų priimto procesinio sprendimo laikinai apriboti nuosavybės teisės į *bitcoinus*? Pirmiausiai, ikiteisminio tyrimo pareigūnai tyrimo veiksmų pagalba turi gauti prisijungimo slaptažodžius tiek į asmens kompiuterį, išmanųjį telefoną (toliau - įrenginys), tiek į asmens BTC piniginę, jeigu ji laikoma įrenginyje. Tai dar negarantuoja, kad įstatymo nustatyta tvarka paėmus asmens, įtariamo, pvz., narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimu elektroninį įrenginį ir žinant prisijungimo slaptažodžius tiek prie pačio e. įrenginio, tiek prie BTC piniginės, esančios lėšos išliks ateityje saugios. Asmeniui esant suimtam, kitas asmuo, turėdamas suimtojo BTC piniginės kopiją, žinodamas prisijungimo prie e. įrenginio, pvz., asmeninio kompiuterio, o taip pat prie BTC piniginės slaptažodžius, gali sėkmingai atlikti BTC pervedimą iš suimtojo asmens BTC piniginės į kito asmens vardu sukurtos krypto-valiutos piniginės adresą. Taigi, paimtas įtariamojo personalinis kompiuteris su jame saugoma BTC pinigine bus ištuštinti ir pats laikino nuosavybės apribojimas praras savo paskirtį.

Kyla klausimas, kaip galima apsaugoti *bitcoin* 'us nuo galimo jų paslėpimo, net ir esant laikinam nuosavybės teisės apribojimui? Atsakymas būtų gana paprastas: rekomenduojama, kad teisėsaugos institucija turėtų savo sukurtą BTC piniginės adresą, į kurį būtų galima pervesti BTC vienetus, į kuriuos buvo laikinai apribota nuosavybės teisė, remiantis prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi. Procesiniame sprendime, greta reikalavimų procesinio dokumento turiniui išvardintų įstatyme, būtina dar turi būti nurodyti šie: BTC rinkos kursas Euro ar JAV dol.

¹⁴ Supra note 1.

atžvilgiu procesinio sprendimo priėmimo dieną; internetinis adresas, kuriame buvo nurodytas BTC rinkos kursas; teisėsaugos institucijos, kurios vardu sukurta BTC piniginė duomenis ir BTC piniginės adresas, į kurį bus atliekamas minėtos krypto-valiutos pervedimas.

IŠVADOS

Ketvirtosios industrinės revoliucijos poveikis pakoregavo ir sąvokos „turtas“ sampratą, priskirdama nematerialiajam turtui (*res incorporales*) intelektinės veiklos rezultatus, vertybinius popierius, virtualius pinigus; Ekonominių krizių metu patirti nuostoliai žmones vertė abejoti valstybės institucijų (šalies centrinio banko) gebėjimu reguliuoti pinigų srautus šalyje, o ypač suteikta išskirtine monopolio teise pinigų emisijoje; Krypto-valiutos veikimas pagrįstas P2P (*angl. Peer-to-Peer*) kompiuteriniu tinklo modeliu, kuris plačiai taikomas filmų, bylų dalijimosi programos, pvz., *BitTorrent*. Krypto-valiutos atveju piniginiai mainai vyksta tiesiogiai tarp vartotojų: Krypto-valiutos anonimiškumas, galimybė paslėpti asmens duomenis registruojantis ir tampant BTC piniginės turėtoju, yra patrauklūs nusikalstamam pasauliui; Taikant laikiną nuosavybės teisės apribojimą įtariamojo ar pagal įstatymus materialiai atsakingo už įtariamojo asmens veiksmus fizinio asmens piniginėms lėšoms - krypto-valiutai (BTC), būtina atsižvelgti į šios valiutos funkcionavimo ypatumus; Rekomenduojama, kad teisėsaugos institucija turėtų savo vardu susikurtą *bitcoin* 'ų piniginės adresą, į kurį būtų galima pervesti BTC, į kuriuos, remiantis prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi, laikinai buvo apribota nuosavybės teisė.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341.
3. Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas. Valstybės žinios, 1999-11-17, Nr. 97-2775.
4. Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas. Valstybės žinios, 2011-12-31, Nr. 163-7759.
5. Brill, A.; Keene, L. Cryptocurrencies: the next generation of terrorist financing. Defence against terrorism review. Vol. 6, №. 1, Spring&Fall, p. 7-30.
6. Christopher C. M. Whack-a-mole: why prosecuting digital currency exchanges won't stop online money laundering. Lewis & Clark law review. Vol. 18:1, 2014.
7. Jakutytė-Sungailienė, A. Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje. Socialinių mokslų studijos, 2009, 3(3), p. 213-227.
8. Lawrence H. White. The Market for Cryptocurrencies. Cato Journal, Vol. 35, No. 2 (Spring/Summer 2015).
9. May T. C. The Cyphernomicon. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-10-30]. <https://ia800208.us.archive.org/10/items/cyphernomicon/cyphernomicon.txt>
10. Hayek F. A.; Denationalization of money: the argument refined: an analysis of the theory and practice of concurrent currencies. Third edition, Published by Institute of Economic Affairs, 1990.

11. Kevin Kelly Out of control The new biology of machine, social systems, and the economic world. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-01]. <http://kk.org/mt-files/outofcontrol/ch12-a.html>
12. Nekrošius, I.; Nekrošius, V.; Vėlyvis, S., Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999.
13. Satoshi Nakamoto Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-29]. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.
14. Risks and threats of cryptocurrencies. Homeland security studies and analysis institute. US, 2014.

SPECIFICS OF APPLICATION OF TEMPORARY RESTRICTIONS OF PROPERTY RIGHTS ON CRYPTOCURRENCIES

Gediminas Buciūnas*
Mykolas Romeris university

Summary

Law enforcement authorities encounter the use virtual currency more and more when investigating the circulation of illegal drugs, psychotropic substances or other criminal activities. Virtual currency is becoming increasingly popular when dealing drugs and other substances that are prohibited or limited by law. Given the specifics of virtual currency emission and transfers, the application of procedural coercive measures such as a temporary restriction of property differs compared to a situation where real money is involved. The author of this study analyzes the functioning of cryptocurrency called bitcoin and by understanding the concept it is possible to apply procedural coercive measures with more efficiency when dealing with suspects that apply bitcoins in their activity.

Keywords: virtual currency, pretrial investigation, prosecutor, temporary restriction on property rights.

Gediminas Bučiūnas*, daktaras, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedros docentas. Kauno apygardos prokuratūros prokuroras. Mokslinių tyrimų kryptys: ikiteisminis tyrimas, diplomatinė teisė, nusikaltimų tyrimo metodologija, terorizmas, organizuotas nusikalstamumas.

Gediminas Buciūnas*, PhD, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Law, assoc. professor, Kaunas regional prosecution office, prosecutor. Research interests: pretrial investigation stage, diplomatic law, methodology investigation crimes, terrorism, organized crimes.